

Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 20.051.092
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
докторці юридичних наук, професорці
Юлії КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК

ВІДГУК

**доктора юридичних наук, професора Ватраса Володимира Антоновича
на дисертацію Остап'яка Миколи Михайловича «Спрошене позовне
провадження в цивільному судочинстві України та країнах ЄС (порівняльно-
правовий аналіз)», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі
спеціальності 081 «Право»**

Актуальність дисертаційного дослідження.

Запровадження спрощеного позовного провадження для вирішення малозначних справ було рекомендовано в ряді документів Ради Європи та вважалось засобом поліпшення доступу до правосуддя. У 2017 році в Україні ці тенденції були втілені через введення спрощеного позовного провадження, включаючи розгляд малозначних справ та справ незначної складності, як нововведення у галузі цивільного судочинства. Основною метою даного механізму є оперативний розгляд конкретних категорій цивільних справ, які чітко визначені законом як «малозначних», або за відповідних можуть відноситися судом до категорії «справ незначної складності». Дані справи розглядаються судом без обов'язкового залучення адвоката та, у міру можливості, без виклику сторін у судові засідання за наявними матеріалами у справі, тобто у письмовій процедурі.

Питання віднесення справи законодавцем до категорії «малозначних» чи має прямий вплив на права сторін, які вони можуть реалізувати під час розгляду та вирішення справи, участі в судовому засіданні, а також оскарження прийнятих судом рішень. Таким чином, це питання є надзвичайно важливим для належної реалізації прав осіб на справедливий суд та можливість бути вислуханим судом.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі судочинства Навчально наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в межах теми науково-дослідних робіт «Шляхи удосконалення способів захисту прав

і законних інтересів фізичних і юридичних осіб в умовах проведення судової реформи в Україні».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Зміст дисертаційного дослідження, опублікованих наукових праць демонструє, що поставлені завдання, отримані результати і зроблені висновки, представлені у роботі, є належним чином обґрунтованими. Дослідження, відповідно до вимог, визначає актуальність теми, встановлює об'єкт (сукупність цивільних процесуальних правовідносин, що виникають під час розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві України та країн-членів ЄС) та предмет (спрощене провадження в цивільному судочинстві України та країн-членів ЄС). Мета і завдання повністю відповідають визначеній темі. Дослідження має широку джерельну базу, що включає 277 найменувань і займає 32 сторінки (серед яких значну частку займають іноземні джерела), а також використовує емпіричні дані як первинні, так і вторинні джерела. Автор також використовує значну судову практику України та Європейського суду з прав людини.

Дослідження демонструє логічну структуру, збережену послідовність викладу матеріалу та непорушений зв'язок між структурними частинами, розміщеними в чіткій послідовності. Дисертацію відзначає науковий стиль подання інформації. Варто відзначити обґрунтованість понятійно-категоріального апарату дисертації. Дисертація М. М. Остап'яка за своїм оформленням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Вивчення змісту дисертаційного дослідження дозволяє прийти до висновку, що текст дисертації повністю відповідає поставленій меті дослідження, а завдання, поставлені автором, були успішно виконані.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням М. М. Остап'яка дозволяє прийти до висновку, що текст дисертації повністю відповідає поставленій меті дослідження, а завдання, поставлені автором, були успішно виконані.

У дисертації М. М. Остап'яка, на основі систематичного наукового дослідження, висунуто та належно обґрунтовано ряд наукових ідей та теоретично-практичних конструкцій. Ці досягнення та їхній достатній рівень розробки дозволяють визнати дану роботу як завершене та самостійне наукове дослідження.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на захист.

Вірогідність і оригінальність наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані в дисертації, не викликають сумнівів. Вони ґрунтуються на теоретичних засадах, визначених шляхом комплексного аналізу спрощеного позовного провадження в Україні та країнах-членах Європейського Союзу. Щодо численних проблем, автор висловлює власну обґрунтовану точку зору, представляє додаткові аргументи на користь вже відомих поглядів учених та практиків у юридичній літературі, до концепцій яких він схиляється, і також звертається до обґрунтованої критики тих підходів дослідників, які, на його думку, є сумнівними.

До найбільш важливих результатів, що характеризують наукову новизну дослідження належать такі:

- запропоновано перелік критеріїв для визначення того, чи слід розглядати певну справу як незначної складності: а) сума позову; б) спрощений порядок розгляду; в) відсутність складних фактичних та правових питань; г) відсутність третіх осіб; г) можливість вирішення шляхом мирової угоди;

- обґрунтовано позицію щодо зменшення верхньої межі грошового порогу віднесення справи до категорії малозначної, якщо ціна позову не перевищує п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

- аргументовано виключити з категорії малозначних справи про захист прав споживачів та визначити їх як справи незначної складності, які водночас потребують швидкого і ефективного вирішення спору за наявності умов передбачених ЦПК України;

- обґрунтовано тезу про те, що треті особи з самостійними вимогами мають брати участь лише у загальному позовному провадженні, а не в спрощеному. Викладені вище положення не охоплюють всіх наукових аспектів, які визначають наукову новизну дослідження Миколи Михайловича Остап'яка. Тим не менше, вони дозволяють сформулювати уявлення автора про конкретні елементи його роботи та його погляд на перспективи розвитку та удосконалення юридичного регулювання спрощеного позовного провадження.

Викладені вище положення не охоплюють всіх наукових аспектів, які визначають наукову новизну дослідження Миколи Михайловича Остап'яка. Тим не менше, вони дозволяють сформулювати уявлення автора про конкретні елементи його роботи та його погляд на перспективи розвитку та удосконалення юридичного регулювання спрощеного позовного провадження.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Науково-практичне значення дослідження Миколи Михайловича Остап'яка виявляється у можливості використання викладених у роботі положень та висновків для наукових досліджень у галузі правового регулювання спрощеного позовного провадження та цивільного судочинства загалом. Результати дослідження можуть бути застосовані в правотворчості для удосконалення чинних законодавчих актів, які регулюють цивільні справи. Крім того, вони можуть знайти своє застосування у навчальному процесі при викладанні таких дисциплін, як "Цивільне процесуальне право України" та інших спеціальних предметів цивільно-правового циклу.

Характеристика основних положень роботи.

Структура дисертаційної роботи логічно впорядкована і вона відповідає визначеним вимогам щодо обсягу, який обумовлений метою та завданнями проведеного дослідження.

У **Розділі 1 «Правова природа спрощеного позовного провадження у цивільному процесі»** автор доходить обґрунтованого висновку про те, що спрощене позовне провадження не лише сприяє звільненню ресурсів судової системи та зменшенню відстрочень у судових засіданнях (що дозволяє судам зосередитися на більш складних справах), але й забезпечує доступ до правосуддя для всіх громадян, забезпечуючи реальне дотримання принципу рівності перед судом. Ця процедура допомагає досягти ефективності та економічності, забезпечуючи швидке та витратно-ефективне вирішення юридичних суперечок. Гнучкість цивільного процесу передбачає використання оптимальних шляхів досягнення мети цивільного судочинства, зокрема за допомогою встановлення спрощених процедур для розгляду та вирішення певних категорій цивільних справ, для яких застосування загального порядку розгляду позовів є неефективним (стор. 41, 46).

Заслужовує на увагу наукове визначення, яке надає дисертант щодо «спрощеного позовного провадження», під яким автор розуміє похідну від позовного провадження з спрощеними правилами форму розгляду малозначних або

справ незначної складності, внаслідок чого зростає активність судді та пришвидшується розгляд справи в суді в порівнянні із загальним позовним провадженням (стор. 78).

Розділ 2 «Особливості процесуального порядку розгляду справ за спрощеним позовним провадженням» містить важливі пропозиції та ідеї Миколи Михайловича, зокрема щодо впровадження типових форм. Так, автор зазначає, що в спрощеному позовному провадженні слід застосовувати спеціальні шаблони-форми для подачі процесуальних заяв, за аналогом «Європейської процедури розгляду дрібних справ» чи форм-шаблонів, які існують в країн-членів ЄС (Ірландія, Польща, Латвія, Литва, Румунія, Словенія). Сторони процесу (позивач, відповідач) повинні заповнити відповідні форми (шаблони) давши відповідь на конкретні питання та подати заповнену форму до відповідного суду (стор. 137).

Заслуговує уваги тези автора про проведення процедури розгляду малозначної справи чи справи незначної складності в письмовому провадженні. Дисертант вказує, що сторони повинні представити переконливі аргументи на підтримку необхідності проведення усних слухань для забезпечення справедливого судового розгляду після обміну письмовими заявами. У випадках, коли згідно з положеннями Цивільного процесуального кодексу України вимагається проведення усного слухання, таке слухання може бути організоване за допомогою відповідної технології дистанційного зв'язку, такої як відеоконференція або телеконференція (стор. 163, 169).

У Розділі 3 «Ухвалення та порядок перегляду рішення у справах спрощеного позовного провадження» викликає науковий інтерес, висновок автора про доцільність встановлення касаційних фільтрів, Микола Михайлович, зазначає, що при оскарженні рішень суду у справах, які законом визнані малозначними, важливо, щоб заявник представив обґрунтування та посилання на обставини, які можуть спонукати касаційний суд розглянути їх та надати мотивацію. Таким чином, при оскарженні судових рішень у малозначних справах, суть проблеми полягає не в порушенні принципу верховенства права або обмеженні доступу до правосуддя, а в якості та повноті представленої касаційної скарги, а також у правильному розумінні заявником положень процесуального закону, що стосуються малозначних справ (стор. 209).

Цікавою є пропозиція автора, щодо обмеження зачитування рішення суду до заключної частини рішення. Дисертант зазначає, що цінний судовий час слід раціонально використовувати, уникати зачитування рішень на судовому засіданні

та намічати їх якнайшвидше у письмовій формі. Слід внести зміни в цю практику, забезпечуючи оперативний доступ до письмового тексту рішення, що робить зачитування зайвим, і сприяти швидкому отриманню інформації через надання тексту, який буде доступний для ознайомлення в потрібний момент (стор. 193).

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Проаналізувавши текст дисертаційного дослідження М. М. Остап'яка та його наукові публікації за темою дисертації, можна зазначити, що основні досягнення роботи представлені у 10 наукових публікаціях. Серед них 4 статті, опубліковані у виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 3 тези доповідей, представлені на науково-практичних конференціях, і 3 статті, додатково відображають результати дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація представляє собою самостійне наукове дослідження, що включає в себе власні висновки та практичні рекомендації. Наукові результати, викладені у дисертації, є особистим внеском здобувача, який особисто здійснив їх отримання. Після аналізу тексту дисертації та вивчення публікацій не виявлено ознак академічного плагіату чи елементів фальсифікації. Автор користується посиланнями на свої власні наукові публікації, дослідження інших учених, нормативні документи та інші джерела, що підтверджує відсутність порушення вимог академічної чесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом дисертаційне дослідження Остап'яка Миколи Михайловича на тему: «Спрошене позовне провадження в цивільному судочинстві України та країнах ЄС (порівняльно-правовий аналіз)», слід позитивно оцінити. Проте, деякі тези автора потребують додаткового дослідження або викликають певну дискусію.

1. Микола Михайлович зазначає, що введення підготовчого провадження у спрощеному позовному порядку може бути корисним. Суд вирішує, чи слід негайно переходити до суті справи, чи провести підготовчий етап, сприяючи таким чином уникненню затягувань та недобросовісного використання процесу. Проте, проведення підготовчого провадження може навпаки ускладнити розгляд справи та порушити принцип пропорційності в спрощеному позовному провадженні.

2. Дискусійною є пропозиція автора щодо доцільності запозичення досвіду Великої Британії, щодо застосування процедури онлайн медіації до малозначних спорів в національне законодавство України. Даний механізм потребує

додаткового дослідження, особливо в контексті прийняття Закону України «Про медіацію».

3. У дисертації здобувач пропонує зменшити строк апеляційного оскарження судового рішення, якщо справа розглядалася в порядку спрощеного позовного провадження з 30 до 20 днів з моменту проголошення відповідного рішення. Слід обґрунтувати доцільність застосування саме такого строку.

4. Здобувач пропонує передбачити можливість для сторони, яка була присутня на засіданні, де було оголошено рішення суду у спрощеному позовному провадженні, відмовитися від права на апеляційне звернення на рішення суду, подавши відповідну заяву до протоколу судового засідання після його оголошення. Дана пропозиція викликає у нас ряд зауважень. По-перше, у рішенні Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України від 11 грудня 2007 року № 11-рп/2007, зазначено, що реалізацією права особи на судовий захист є можливість оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій; перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина. Цим самим відмова від права на апеляційне оскарження судового рішення є відмовою від права на судовий захист. ЦПК України на даний час визначає єдину форму відмови від права на апеляційне оскарження – власне відмову від подання апеляційної скарги. На нашу думку, відмова сторони від права на апеляційне оскарження судового рішення може бути викликана помилковою оцінкою його змісту та наслідків для сторін, а тому особа, яка відмовилася від права на апеляцію помилково, буде позбавлена права на судовий захист, з цим погодитися не можемо. По-друге, виникає питання щодо форми подання відмови від права на апеляційне оскарження судового рішення у справі спрощеного позовного провадження – подання заяви до протоколу судового засідання. Дисертанту доцільно обґрунтувати обрання саме цієї форми подання відмови від права на апеляційне оскарження судового рішення. Можливо у цьому контексті доцільно буде ініціювання ухвалення судом додаткового рішення, в якому можна було б закріпити відмову

сторони від права на апеляційне оскарження рішення суду у спрощеному провадженні.

5. Викликає зауваження використана дисертантом термінологія «право на апеляційне звернення», «уповноважені особи» (в контексті відмови права на апеляційне оскарження). Авторіві доцільно обґрунтувати зміст використаних термінів.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Таким чином, за актуальністю, структурою, повнотою викладу матеріалу, повнотою опублікування матеріалів дисертації у наукових фахових виданнях, аргументацією основних положень, новизною отриманих результатів дослідження Остап'яка Миколи Михайлович на тему «Спрощене позовне провадження в цивільному судочинстві України та країнах ЄС (порівняльно-правовий аналіз)» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами). Можна рекомендувати автора дисертаційного дослідження Остап'яка Миколу Михайловича на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Опонент:

доктор юридичних наук, професор,
народний депутат України,
професор кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

Володимир ВАТРАС

Підпис *Володимира Ватраса*
ЗАСВІДЧУЮ:
Вчений секретар університету

Світлана Іванчук С. Іванчук
05.02.2024р.